

УДК 339.92/.94

О.В. Грінченко, аспірант кафедри міжнародних фінансів, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»

ГЛОБАЛЬНІ ВИРОБНИЧІ СИСТЕМИ В СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

У статті розглянуто сутність та роль глобальних виробничих систем в світовій економіці. Автор розкриває особливості функціонування виробничих систем, акцентуючи увагу на важливості процесів, таких як економічна модернізація та їх впливу на діяльність виробничих систем в економіці. В роботі було досліджено та проаналізовано особливості формування глобальних виробничих систем та визначено їх місце в світовій економіці. У статті автором було розглянуто роль країн, що розвиваються, в якості нових драйверів глобального виробництва. Автор наголошує увагу на необхідності формування та функціонування глобальних виробничих систем, що у підсумку призведе до структурних зрушень економіки країни в цілому. Конкретизовано переваги результативності створення глобальних виробничих систем для основних учасників процесу: країни, де безпосередньо розташовані ГВС та країни, підприємства якої інвестують власні кошти, новітні технології у розвиток й модернізацію виробничих систем. Встановлено, що підвищення результативності діяльності виробничих систем буде сприяти поступовому досягненню економічного зростання країни.

Ключові слова: глобалізація, інтернаціоналізація, глобальні виробничі системи, світова економіка, економічне зростання, економічна модернізація.

Літ. 9

Е.В. Гринченко

ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОИЗВОДСТВЕННЫЕ СИСТЕМЫ В МИРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

В статье рассмотрено сущность и роль глобальных производственных систем в мировой экономике. Автор раскрывает особенности функционирования производственных систем, акцентируя внимание на важности процессов, таких как экономическая модернизация и их влияния на деятельность производственных систем в экономике. В работе были исследованы и проанализированы особенности формирования глобальных производственных систем и определено их место в мировой экономике. В статье автором были рассмотрены роль развивающихся стран, в качестве новых драйверов глобального производства. Автор подчеркивает внимание в необходимости формирования и функционирования глобальных производственных систем, что итоге приведет к структурным сдвигам экономики страны в целом. Также конкретизированы преимущества результативности создания глобальных производственных систем для основных участников процесса: страны, где непосредственно расположены ГПС и страны, предприятия которой инвестируют собственные средства, новейшие технологии для развития и модернизации производственных систем. Установлено, что повышение результативности деятельности производственных систем будет способствовать постепенному достижению экономического роста страны.

Ключевые слова: глобализация, интернационализация, глобальные производственные системы, мировая экономика, экономический рост, экономическая модернизация.

Grinchenko O.

GLOBAL PRODUCTION SYSTEM IN THE GLOBAL ECONOMY

The article considers the nature and role of global value chains in the global economy. The author reveals peculiarities of functioning of production systems, emphasizing the importance of processes such as economic modernization and their impact on the performance of manufacturing systems in the economy. The work was researched and analyzes

peculiarities of shaping global production systems and identifies their place in the world economy. In the article the author considers the role of developing countries as new drivers of global manufacturing. The author focuses on the need of formation and functioning of global production systems, which ultimately will lead to structural changes of the economy as a whole. Concretized benefits of efficiency of creation of global production systems for the major players of the process: countries where production system is located and the country, enterprises which invest their own funds, the latest technology in the development and modernization of production systems. It is found that increasing the performance of production systems will contribute to gradual achievement of economic growth of the country.

Key words: globalization, internationalization, global production systems, global economy, economic growth, economic modernization.

Постановка проблеми. Світове виробництво зазнало швидку трансформацію протягом останніх двох десятиліть. Розвиток та стимулювання нових виробничих систем є передумовою формування ефективної економічної системи будь-якої країни. Функціонування глобальних виробничих систем передбачає постійний розвиток, роботу з новими технологіями, розширення діяльності, активізацію процесів залучення інвестицій для розвитку нових технологій виробництва та інноваційної продукції. На сьогоднішній день глобальні виробничі системи являють собою домінуючу форму прикордонної економічної організації виробництва та постачання товарів та послуг. Вони є результатом безпрецедентного інтеграційного чинника і ринків по всьому світу у відповідь на політичні та технологічні зміни. Створення нових глобальних виробничих систем та інструментів регулювання їх діяльності відкривають широкі можливості щодо економічного зростання, оперативного реагування на глобальні виклики та соціального процесу.

Постановка завдання. Дослідження теоретичних положень та особливостей функціонування глобальних виробничих систем в світовій економіці.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В наукових працях багато уваги присвячено питанням функціонування та розвитку глобальних виробничих систем, визначення її сутності. Теоретичні та практичні аспекти функціонування глобальних та національних виробничих систем досліджували Г. Башнянин, Д. Белл, С. Глазьев, П. Дракер, Б. Дубовий, В. Іноземцев, М. Кастельс, Л. Ларуш, А. Роміх, Д. Стиглиц, Р. Флорида, Л.Ібрагімов, М.Комаров, А. Філіпенко, В. Сіденко, Р. Мертон, Р. Гібсон, тощо. Незважаючи на значну кількість наукових робіт, в яких досліджуються глобалізаційні процеси, дане питання потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Еволюційний процес формування глобальної виробничої системи (ГВС) складає довготривалий період. Він став логічним результатом лібералізації економіки, міжнародного поділу праці, поглиблення спеціалізації та кооперування виробництва. На сьогоднішній день глобальна економіка все більше структурується навколо глобальних виробничих систем, на які припадає велика частка міжнародної торгівлі, світового ВВП і зайнятості. Розвиток кооперації в різних секторах, таких як сировинні товари, одягу, електроніки, туризму, бізнес-послуг, аутсорсингу призводять до інтеграції у світову економіку. Глобальні виробничі системи слугують трампліном для участі країн у світовій економіці. Для багатьох країн, особливо для країн що розвиваються, здатність ефективно інтегруватися до глобальних виробничих систем є важливою умовою для їхнього економічного розвитку.

Глобалізація світогосподарських відносин здійснюється водночас з впровадженням та використанням у міжнародному виробництві основного ресурсу сучасної економіки – інтелектуального, професійного та інституційного потенціалу суспільства. Формується новий тип економіки, ефективність функціонування якої

залежить від здатності переважної більшості країн світу витримати технологічну та організаційну конкуренцію, що базується на інноваціях.

Тенденції у сучасному економічному середовищі вимагають розроблення стратегічних напрямів розвитку глобальних виробничих систем, які мають враховувати силу впливу ендогенних та екзогенних факторів. Національні економіки як суб'єкти світового господарства в процесі економічної глобалізації розробляють національні стратегії розвитку виробничих систем, узгоджуючи при цьому подальші напрями своєї співпраці через призму реалізації державних інтересів. Важливу роль у цьому процесі відіграють економічні організації, наприклад ЄБРР, які формують програми координації відносин у світовому господарстві на найближчу перспективу. Адже характерною рисою сучасного міжнародного простору є його організаційно-структурний характер. Міждержавні відносини, зіткнення національних інтересів, вирішення наявних суперечностей завжди включають у дію систему міжнародних організацій і міжнародно-правових режимів глобального, регіонального чи субрегіонального рівнів. Мережа міжнародних організацій, що діяла у той чи інший історичний термін, впливала на розвиток подій на міжнародній арені, певною мірою знижувала межу політичної невизначеності шляхом стабілізації очікувань сторін і таким чином підвищувала рівень національної та міжнародної безпеки. Історична тенденція до підвищення можливостей міжнародних організацій впливати на безпеку тісно пов'язана із загальносвітовими процесами інтеграції та глобалізації.

В умовах формування економічної єдності світу, вироблення адекватної стратегії передбачає спрямування зусиль відповідних суб'єктів на формування концепції, яка могла б, незважаючи на вплив різних чинників та зовнішніх сил, реалізувати поставлену мету. Розробка стратегії того чи іншого суб'єкта міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації потребує врахування його національних інтересів і, відповідно, оптимальних шляхів інтеграції до світового співтовариства [7].

Фундаментальним обґрунтуванням для країн створення виробничих систем є отримання доступу до гнучких, спеціалізованих постачальників, у місцях із низькими витратами. На сьогоднішній день глобальні виробничі системи витіснили транснаціональні корпорації з місця, як найбільш ефективної форми промислової організації. Даний зсув виник у відповідь трьох складових процесів глобалізації, а саме: посилення лібералізації політики, швидке поглинання інформації та комунікацій, технологій та глобальна конкуренція.

Також глобальні виробничі системи дозволяють зрозуміти, яким чином глобальні галузі організовані, шляхом вивчення структури і динаміки різних суб'єктів, що беруть участь в даній галузі. У сьогоднішній глобалізованій економіці, з складними промисловими взаємодіями, методологія ГВС виступає корисним інструментом для відстежування змін у структурі світового виробництва, що дозволяє прослідити лінії зв'язку географічно розподілених суб'єктів в рамках однієї галузі, а також визначити роль, яку вони відіграють у розвинутих країнах, так і в країнах що розвиваються [1]. Структура ГВС фокусується на послідовності в промисловості, від концепції виробництва до кінцевого споживання продукту чи послуги.

Комплексне дослідження глобальних виробничих систем дозволяє відповісти на питання, що стосуються питань розвитку, а також пояснити зміни глобально-локальної динаміки, що виникла протягом останніх 20-ти років. Сьогодні глобальні виробничі системи мають значення у вирішенні нових галузевих питань, таких як роль країн з економікою, що розвиваються таких як Китай, Індія і Бразилія в якості нових драйверів глобального виробництва, важливість міжнародних сертифікатів і процесу атестації продукту, як передумови конкурентного успіху для експортно-орієнтованих економік [2].

Таким чином, глобальні виробничі системи описують повний спектр діяльності фірми, що включають в себе такі заходи, як наукові дослідження і розробки,

проектування, виробництво, маркетинг, дистрибуція товару чи послуги до кінцевого споживача, що в свою чергу дозволяє забезпечити цілісний погляд на галузі світової економіки – як зверху вниз (наприклад, вивчення того, як провідні компанії управляють глобальними масштабами філій), а також знизу доверху (наприклад, як ці бізнес-рішення впливають на траєкторію економічного і соціального «підвищення» або «зниження» в конкретних країнах чи регіонах) [3]. Глобальна методологія ГВС є також корисною при аналізі послуг. У той час фактична послідовність подій від виробництва до споживання послуг є короткою, аналіз ГВС дозволяє включити та прослідити всі послуги, що поставляються в рамках галузі, починаючи від простих завдань до складних взаємодій в одному ланцюзі [4].

Щоб зберегти, або поліпшити свої позиції у світовій економіці, країни, регіони, або інші економічні суб'єкти використовують концепцію модернізації. Економічна модернізація визначається як фірмами, країнами так і регіонами, що в свою чергу передбачає отримання більшої вигоди (наприклад, безпеки, прибутку, можливостей) від участі в світовому виробництві. Зарубіжні науковці Хамфрі та Шмітц [5] виділяють чотири типи економічної модернізації глобальних виробничих систем:

- 1) модернізація системи виробництва і впровадження передових технологій;
- 2) оновлення продукту або перехід до більш складних виробничих ліній;
- 3) функціональне оновлення, що передбачає придбання нових функцій або відмова від існуючих, збільшення загального вмісту навичок діяльності;
- 4) міжгалузева модернізація – перехід до більш складних ринків, які вимагають дотримання нових, більш жорстких стандартів або перехід до великих ринків, які вимагають від виробництва великих масштабів та цінову доступність товару чи послуги.

Варто розуміти, що в процесі модернізації економіки країни, фірми або регіону відбувається реалізація стратегічних (довгострокових) інтересів. Комплексність питань модернізації полягає і у відображенні системи взаємодії між державним центром і регіонами. Так, передумовою в модернізації економіки служить масове сприйняття її як імперативу і в економічній політиці держави, і в поведінці, прийнятті рішень корпорацій, фірм, індивідуумів.

В свою чергу проведення економічної модернізації в глобальних виробничих систем є вивчення умов, при яких розвиваються країни та фірми, вивчення шляхів отримання доступу до додаткових джерел фінансування та використання організаційно-управлінського досвіду. Доступ до найсучасніших матеріальних ресурсів забезпечується тим, що глобальні виробничі системи мають унікальні можливості у сфері оптимізації власного матеріально-технічного забезпечення. Діючи по всьому світу, вони можуть закуповувати дійсно найкращі та найдешевші компоненти виробництва та види сировини для підвищення рівня конкурентоспроможності. Створення глобальних виробничих систем в країнах означає прихід не тільки її ланок, мереж, а ще й постачальників деталей, вузлів та послуг виробничого призначення, які діють на основі субпідряду або договорів про кооперацію. Тобто обсяг прямих іноземних інвестицій в країну збільшується завдяки виробничим зв'язкам самої фірми.

Для будь-якої виробничої системи, яка планує ефективно функціонувати, необхідно свідомо та цілеспрямовано формувати передумови для створення різних структурних підрозділів, які утворюють окремий господарський комплекс. Основною функцією системи виступає її діяльність, спрямована на обслуговування виробництва як процесу. Конкретизуючи економічну природу системи, можна стверджувати, що її найбільш суттєвою ознакою є продуктивна роль у створенні загальних передумов відтворювального процесу як на національному, так і на міжнародному рівні. Як приклад, розглянемо країни, які найбільш інтегровані до глобальних потоків капіталу, та є учасниками глобальних виробничих систем такі як Індія та Китай.

Економіка Індії в останні роки розвивається досить динамічно. Багато в чому це відбувається завдяки зростанню промислового виробництва. Одним з основних факторів, що сприяють зростанню індійської промисловості, є збільшення обсягів іноземних інвестицій в країну. Одна з цілей економічної політики уряду Індії - створення сприятливого середовища для залучення іноземних інвестицій в економіку країни та заохочення інвестиційного співробітництва між індійськими та іноземними партнерами [9]. На сьогоднішній день Індія займає провідні позиції в світовій торгівлі послугами, та продовжує розвивати свої промислові сектори, прагнучи збільшити частку ВВП з 16% до 25% до 2022р. Розвиток, створення виробничих систем таких як кластерів в таких наукомістких видів діяльності як програмування, інформаційні та комунікаційні технології, фармацевтична і електронна промисловість відкривають можливості для залучення іноземного капіталу та забезпечення розвитку економіки країни в цілому.

Китай залишається однією з найпривабливіших країн для іноземних інвестицій, оскільки, з одного боку, лідирує у світі за темпами зростання економіки, з іншого, безупинно поліпшується інвестиційний клімат в Китаї. В області залучення іноземних інвестицій Китай зіткнувся з новими шансами і викликами в результаті зміни міжнародної обстановки. Становище Китаю у світовій економіці, як ніколи підвищилося. Під час залучення іноземних інвестицій Китай вже міцно увійшов в глобальну виробничу мережу і став одним з важливих і незамінних членом глобальної виробничої системи. За обсягом торгівлі Китай займає третє місце у світі, в перспективі Китай може стати лідером за обсягами торгівлі. Китай займає провідне місце серед країн, що розвиваються у зв'язку з інтернаціоналізацією роботи з дослідження і освоєння виробничих систем [8].

Таким чином можемо помітити, що країни намагаються отримати лідируючі позиції у світі збільшуючи свою частку в промисловості. Власне виробництво забезпечує країну компонентами для створення сучасної інфраструктури. В свою чергу даний розвиток являє собою потенційну зміну центра ваги економічного зростання, з серйозними наслідками для виробничих систем, компаній, країн що розвиваються та для інших суб'єктів. Включення великих країн з економікою, що розвивається, таких як Китай, Індія, Бразилія і Мексика до високорозвинутих країн, принаймні частково, є якісним елементом зсуву у цьому процесі. Але це не підвищує шанси ролі малих країн в світовій економіці, якщо вони не розробляють політику в цілях підвищення їх власного потенціалу з метою сприяння розвитку [6].

Місце, яке займає країна у глобальній виробничій системі визначає її конкурентоспроможність у міжнародному поділі праці. Насамперед країни мають визначитись з реальним потенціалом розвитку конкурентних переваг, які нададуть їм можливість стратегічного позиціонування у глобальних виробничих системах. Для отримання доступу до ГВС, одержання вигоди з участі у ГВС і реалізації наданих ГВС можливостей модернізації потрібен структурований підхід, що передбачає: визначення конкретного місця ГВС у загальних стратегіях розвитку й політиці промислового розвитку, створення умов для зростання ГВС у результаті формування й підтримання сприятливого середовища для інвестицій і торгівлі та створення допоміжної інфраструктури та нарощування виробничого потенціалу місцевих фірм. Для зменшення ризиків, пов'язаних з участю у ГВС, необхідна надійна екологічна, соціальна й управлінська основа.

Отже, на наш погляд, становлення та розвиток глобальної виробничої системи проходив історично, логічно, закономірно й суперечливо. Саме таким є алгоритм історичного, логіко-діалектичного методу дослідження зазначеного поняття Великі географічні відкриття дали поштовх до процесу глобалізації і паралельно з ним зародилися перші елементи глобальної виробничої системи. Глобальні виробничі системи в світовій економіці є, по-перше, результатом інтернаціоналізації

господарського життя, наслідком подальшого поглиблення міжнародного поділу праці, спеціалізації та кооперування національних економік; по-друге, формування глобальних виробничих систем зумовлене глобалізаційними тенденціями його розвитку; по-третє, виступаючи елементом, підсистемою глобальної господарської системи, глобальні виробничі системи виконують інтегруючу функцію на національному та наднаціональному рівнях, надаючи послуги виробничого характеру в зовнішньому економічному просторі; по-четверте, удосконалення діяльності глобальних виробничих систем забезпечується ефективним функціонуванням національних економік як складових елемента єдиної економічної системи; по-п'яте, створення нових виробничих систем виступають перспективним елементом народження нової хвилі виробничої інтернаціоналізації, зумовленої процесом глобалізації світогосподарських відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рибчук А.В. Теоретичні аспекти еволюції виробничої інфраструктури у глобальному середовищі/ А.В. Рибчук. – Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 110 (Частина I), 2012. – 6с.
2. Bair, Jennifer and Gary Gereffi. "Local Clusters in Global Chains: The Causes and Consequences of Export Dynamism in Torreon's Blue Jeans Industry." *World Development*, 29,11, November. 2001.
3. Baldwin, Richard, Tadashi Ito and Hitoshi Sato. *The Smile Curve: Evolving Sources of Value Added in Manufacturing*. <http://www.uniba.it/ricerca/dipartimenti/dse/e.g.i/egi2014-papers/ito>. 2014.
4. Bamber, Penny, Karina Fernandez-Stark, Gary Gereffi, and Andrew Guinn. *Connecting Local Producers in Developing Countries to Regional and Global Value Chains*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development. 2013.
5. CINDE. *Offshore Services Data Industry*, 2012.
6. Humphrey, John and Hubert Schmitz. . "How Does Insertion in Global Value Chains Affect Upgrading in Industrial Clusters?". *Regional Studies*, 36(9). 2002.
7. Хмелевський Г. Є. Зарубіжний досвід залучення іноземних інвестицій як позитивний чинник впливу на інвестиційну діяльність України / М. О. Хмелевський, Г. Є. Коваль // *Управління проектами, системний аналіз і логістика*. Технічна серія. - 2013. - Вип. 12. – С. 328-333.
8. Михайлов Д. В. Аутсорсинг. Нова система організації бізнесу: Навчальний посібник / Д. В. Михайлов — М.: КНОРУС, 2006. – 256с.
9. Kaplinsky, Raphael and Masuma Farooki. "What are the Implications for Global Value Chains When the Market Shifts from the North to the South?". *International Journal of Technological Learning, Innovation and Development*, 4(1-3), 2011.